Ronde 7

Hieke van Til & Lisa van der Winden
Stichting Taalvorming
Contact: hvantil@taalvorming.nl
lvanderwinden@taalvorming.nl

Kunst Dichtbij: kunst dichterbij kinderen en onderwijs

1. Inleiding

Op veel scholen staat een museumbezoek los van het reguliere onderwijsaanbod. Hoe kan je een bezoek aan een museum meer aan laten sluiten bij wat in de klas gebeurt? En hoe kan je kinderen niet alleen leren over schilders en tijdperken, maar ook over kijken naar kunst en wat het met je doet? Hoe zorg je ervoor dat kunst dichter bij kinderen komt?

Stichting Taalvorming ontwikkelde, samen met vijf musea en acht basisscholen, *Kunst Dichtbij*, een werkwijze met bijpassende werkvormen vanaf groep 3 om kunst en onderwijs hand in hand te laten gaan. *Kunst Dichtbij* biedt leerkrachten en interne cultuurcoördinatoren praktische werkvormen om kunst en cultuur in andere leergebieden van het curriculum te gebruiken: bij 'Wereldoriëntatie', 'Taal', 'Beeldende vakken' en 'lessen over cultureel erfgoed'. De werkwijze bestaat uit verschillende werkvormen die worden ingezet in lessen voorafgaand aan, tijdens en na afloop van het museumbezoek.

Kunst Dichtbij laat ieder kind genieten van kunst en cultuur: kinderen met Nederlands als moedertaal, maar ook kinderen voor wie het Nederlands een tweede taal is, kinderen op traditionele scholen en kinderen op vernieuwingsscholen, kinderen die nooit naar een museum gaan en kinderen die daar meerdere keren per jaar komen. Na de voorbereidende lessen in de klas volgt het bezoek aan een museum. In het museum staan ze allemaal te popelen en leggen de kinderen zelf direct de verbinding tussen de dingen die ze in het museum zien, hun eigen ervaringen en het thema in de klas. Zij ontwikkelen hun verbeeldingskracht en leren te reflecteren op en te verwoorden wat ze zien en denken. Een van de kinderen vatte zijn ervaringen tijdens *Kunst Dichtbij* in één zin samen: "Dit schilderij gaat over mij".

2. Verbinding leggen tussen schoolthema en tentoonstelling

Het is voor kinderen belangrijk om de wereld te ontdekken in samenhang. Als alles wat kinderen leren met elkaar te maken heeft, beklijft kennis beter en wordt kennis ondersteund door eigen ervaringen en eigen gedachten. "Door binnen het leergebied kunstzinnige oriëntatie thema's aan te bieden die zich op de eigen culturele omgeving van leerlingen richten, raken leerlingen betrokken. Samenhang tussen vakken en leergebieden bevordert deze betrokkenheid en inhouden van vakken en leergebieden worden daardoor betekenisvol voor leerlingen" (Van der Hoeven 2014).

Het museumbezoek kan aansluiten bij vakoverstijgende thema's. Maar een museumbezoek kan ook prima aansluiten bij een thema uit de taalmethode of uit de methode voor 'Wereldoriëntatie'. Zo bezocht een groep 5, naar aanleiding van het thema 'Vervoer over land' uit hun geschiedenismethode, de expositie over de Zijderoute in de Hermitage Amsterdam. En bij het thema 'Verzamelingen' uit de leesmethode bezocht een groep 3 Museum het Rembrandthuis: Rembrandt had zelfs een echte verzamelkamer in zijn huis.

3. Voorbereidende lessen: nieuwsgierig maken

Het voorbereiden van kinderen op een museumbezoek vergroot de impact van het bezoek en versterkt de band tussen het bezoek en het thema in de klas. In de voorbereidende werkvormen geven we de kinderen een aantal vaardigheden mee die ze tijdens het museumbezoek (en daarna) goed kunnen gebruiken. Uit recent onderzoek blijkt dat kinderen anders kijken naar kunst dan volwassenen: kinderen kijken vooral naar opvallende delen van een schilderij en naar felle kleuren (Walker 2017). Met behulp van werkvormen leren kinderen meer te zien: ze leren kijken naar details, naar wat op de achtergrond te zien is en naar wat voor materialen zijn gebruikt. Ook taalkontwikkeling staat centraal: kinderen leren hun observaties en gedachten te verwoorden. In een betekenisvolle context staan we stil bij de woorden uit het schoolthema en bij woorden die ze straks in het museum nodig zullen hebben. We oefenen met vragen stellen: de kinderen bereiden vragen voor die ze in het museum beantwoord zouden willen krijgen.

In de voorbereidende lessen leggen we alvast een verbinding tussen de kinderen en datgene dat te zien is in de tentoonstelling. We verbinden ook het relevante tijdperk met de belevingswereld van de kinderen: het verleden staat soms mijlenver van ze af. We laten de kinderen stilstaan bij en nadenken over hoe de wereld er vroeger uitzag en dat

Rembrandt bijvoorbeeld nog geen iPhone had om zijn verzameling vast te leggen. Zo stappen ze uiteindelijk vol vertrouwen en nieuwsgierigheid het museum in.

4. Bezoek aan het museum: verrassing, nieuwsgierigheid en opwinding

De kinderen staan, na de voorbereidende lessen, vol vragen, verwachtingen en beelden in hun hoofd, voor de deuren van het museum. Hoe wordt het museumbezoek een onvergetelijke ervaring voor hen? Hoe kunnen de kinderen er nieuwe dingen leren, ontdekkingen doen, op nieuwe gedachten komen? Hoe zorgen we ervoor dat ze de kunst en het erfgoed in het museum ervaren als iets dat ook een beetje van hen is?

Tijdens de rondleiding is het belangrijk om aan te sluiten bij de belevingswereld van kinderen: ervoor zorgen dat de observaties, de gedachten en de gevoelens van de kinderen leidend worden. De bedoeling van de kunstenaar of van de informatie-uitwisseling over de werken is alleen aan de orde als dat aansluit bij waar de kinderen mee komen. Dan hoeft het geen probleem te zijn om naar een museum te gaan waarvan je in eerste instantie zou kunnen denken dat dat niet geschikt is voor jouw doelgroep. Met een groep zesjarigen met weinig besef over vroeger en nu bezochten we moeiteloos Museum Het Rembrandthuis en met kinderen die weinig museumervaring hadden bekeken we een tentoonstelling met abstracte objecten in het Cobra Museum voor Moderne Kunst.

5. Afsluitende lessen: reflecteren en verdiepen

Tijdens het museumbezoek zijn de hoofden van de kinderen volgestroomd met beelden, verhalen en associaties. Na het bezoek volgen een of meerdere lessen in de klas. De kinderen krijgen, met behulp van werkvormen, de gelegenheid om hun gemeenschappelijke ervaringen te delen en om te reflecteren op wat ze gezien en ervaren hebben. Dat doen ze niet alleen talig, maar ook fysiek door beweging en beeldend door te tekenen. Dat geeft alle kinderen de mogelijkheid om mee te doen, wat belangrijk is voor betekenisvol leren. "Kinderen doen kennis en ervaringen op in contact met de wereld om hen heen, ze reflecteren erop door hun ervaringen te verbeelden in beelden, muziek, beweging, spel of taal" (Rozen 2011).

6. Wat levert *Kunst Dichtbij* op?

Alle leerkrachten zijn positief verbaasd over hoe goed *Kunst Dichtbij* aansluit op het curriculum en over hoeveel het de kinderen oplevert: "Ik vond dat de rondleider in het museum goed inging op de opmerkingen van de kinderen, waardoor ze ook betrokken bleven. Ik was verrast hoeveel details van beelden en schilderijen de kinderen hebben opgeslagen en hoe graag ze dit met de anderen wilden delen". De museumrondleiders zijn verrast hoe betrokken de kinderen zijn door de voorbereiding: "Ons aanbod begint eigenlijk pas vanaf groep 4, maar deze kinderen uit groep 3 waren zo goed voorbereid. Er was een stevige link naar hun eigen ervaringen, waardoor ze enorm betrokken waren. Daardoor konden ook zij genieten van wat op het eerste oog 'moeilijkere' moderne kunst lijkt". Maar vooral de reacties van de kinderen zijn prachtig: "Ik vond het super, super, super. Dat ik nu ook moderne kunst ken en dat ik zelf mag weten wat ik in moderne kunst zie. Mogen mijn vader en moeder hier ook een keer komen?"

7. Kunst ver weg of kunst dichtbij?

Betrokkenheid, nieuwsgierigheid en aandacht, van de kinderen voor elkaar en voor de kunst. En daarbij echt aansluiten bij de thema's binnen het curriculum van de school. Dat wilden we bereiken. Iets wat 'ver weg' lijkt dichterbij brengen. Dichter bij de beleving, dichter bij de nieuwsgierigheid, dichter bij een samenhang tussen al die verschillende zaken. Kunst zo ervaren dat het bijna lijkt alsof het tot leven komt. Dat is *Kunst Dichtbij.*

Deelnemende musea: Museum het Rembrandthuis, Cobra Museum voor Moderne Kunst, Joods Historisch Museum, Amsterdam Museum, Hermitage Amsterdam.

Referenties

Hoeven, M. van der, A. Jacobse, V. van Lanschot Hubecht, A. Rass, I. Roozen, L. Sluijsmans, R. van de Vorle, E. Copini, T. van Dorsten & W. Ekster (2014). *Cultuur in de spiegel: Een leerplankader voor cultuuronderwijs.* Enschede: SLO (Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling).

Roozen, I., A. Oosterloo & M. Klein Tank (2011). *Vakken in samenhang. Een digi(bord)boek voor samenhang tussen kunstzinnige oriëntatie, taal en wereldoriëntatie.* Enschede: SLO (Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling).

Walker, F., B. Bucker, N.C. Anderson, D. Schreij & I. Theeuwes (2017). "Looking at paintings in the Vincent Van Gogh Museum: Eye movement patterns of children and adults". In: *Plos One*. Online raadpleegbaar op: www.journals.plos.org.

Ronde 8

Heleen Leysen (m.m.v. Marjolein Noé)
Thomas More, Antwerpen
Contact: heleen.leysen@thomasmore.be

Leest Vlaanderen zoals Nederland? Vergelijking van technisch lezen aan de hand van de Drie-Minuten-Toets en de AVI-toetskaarten

Deze tekst is gebaseerd op het artikel "Vergelijking van de resultaten op de Drie-Minuten-Toets en de AVI-toetskaarten van 2009 tussen Nederland en Vlaanderen" door Leysen, Noé, Van Den Broeck, Loncke, Liekens, Lowette, Van Den Eynden, Keuning en Geudens dat is ingediend bij het tijdschrift Logopedie van de VVL.

De Drie-Minuten-Toets (DMT) en de AVI-toetskaarten van Cito (Jongen & Krom 2009) zijn instrumenten om technisch lezen op woordniveau en tekstniveau na te gaan. Ze worden in Nederland en Vlaanderen frequent gebruikt in het onderwijs en in de logopedische praktijk.
De DMT en AVI-toetskaarten hebben vier verschillende doelen:

1. niveaubepaling;
2. progressiebepaling;
3. selectie van de leesstof;
4. probleemanalyse (Krom e.a. 2010).

Wat niveaubepaling betreft, maken we een onderscheid tussen criteriumgerichte en normgerichte niveaubepaling.

1. *Niveaubepaling* – De AVI-toetskaarten zijn in sé criteriumtoetsen. Ze testen of een bepaalde AVI-kaart beheerst is, op basis van 'leestempo' en 'leesnauwkeurigheid'